

ความหมายของข้อสนเทศ (Information)

คำว่า Information มาจากศัพท์ภาษาละติน 2 คำ คือ "Formatio" และ "Forma" มีความหมายว่า "ทำให้เป็นรูปร่างขึ้นมา" (Chandel and Saraf 1983: 192)

ในภาษาไทย มีผู้แปลคำว่า Information แตกต่างกันไป บางท่านแปลว่า ข่าวสาร ข้อสนเทศ หรือสารนิเทศ ดังเช่น

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่า information คือ สารนิเทศ (ราชบัณฑิตยสถาน 2525: 37)

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525: 768) ให้นิยามคำว่า "สนเทศ" หมายถึง คำสั่ง, ข่าวสาร, โบบอก

พจนานุกรมศัพท์เกี่ยวกับห้องสมุดและสารนิเทศ (ALA 1983: 117) ให้นิยามว่า ความคิด ข้อเท็จจริง ซึ่งมีการสื่อสาร บันทึก และตีพิมพ์ ไว้ในรูปแบบต่าง ๆ กัน

ประจักษ์ พุ่มวิเศษ (2527: 59) กล่าวว่า ข่าวสารหรือข้อสนเทศนั้น อาจมีความหมายมากมาย แล้วแต่ผู้ใช้ แต่ในหมู่นักวิชาการมักจะเข้าใจกันว่า มีความหมายตรงกับคำว่า ข้อมูล (data) วิทยาการ (knowledge) หรือข้อเท็จจริง (facts)

นงลักษณ์ ไม่น่ายกิจ (2526: 23); ประภาวดี สิบสนธิ (2524: 30); และแมนมาส ขวลิขิต (2527: 17) ได้กล่าวพร้อมกันว่า ข้อสนเทศ หมายถึง ข่าว (news) ข้อเท็จจริง (facts) ข้อมูล (data) เหตุการณ์ ตลอดจนความรู้ (knowledge) ที่ได้จากการสำรวจ การศึกษา การสอน หรือที่มีผู้ถ่ายทอด ซึ่งได้มีการบันทึกไว้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ในหนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ รายงาน วัสดุทัศนวัสดุ เทปคอมพิวเตอร์ และกระบวนการถ่ายทอด บันทึกข้อมูลในรูปแบบอื่น ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้อื่นได้ทราบและเพื่อส่งต่อ หรือกระจายออกไปสู่ผู้ที่ต้องการใช้

คลีฟแลนด์ (1983: 7) กล่าวว่า ข่าวสาร คือ ลิขระ เป็นแหล่งรวมข้อเท็จจริงหรือความคิดทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ ไม่ว่าจะเข้าถึงหรือไม่ก็ตาม เพื่อการรับรู้โดยบุคคลบางคน ณ เวลาที่กำหนดไว้

พัฒนาการของข้อสนเทศ

ประจักษ์ พุ่มวิเศษ (2527: 59-62) ได้กล่าวถึง พัฒนาการของข้อสนเทศว่า แบ่งออกเป็น 3 สมัย ดังนี้คือ

สมัยแรก ระยะเวลาตั้งแต่ ค.ศ. 1967-1977 เป็นสมัยที่การตีพิมพ์ข้อสนเทศ ออกมามาก จนเรียกว่า เกิดการทะลักของข้อสนเทศ (information explosion) ในสมัยนี้ นักเอกสารสนเทศเริ่มมีบทบาทมากขึ้น เป็นระยะแรกของการใช้สมองกล (computer) มาใช้ในการเก็บและเรียกใช้ข้อสนเทศ

สมัยกลาง ตั้งแต่ ค.ศ. 1978-1987 สมัยนี้ข้อสนเทศออกมามากจนความรู้ที่พิมพ์ เป็นตำราไม่ค่อยจะทันสมัย นักวิชาการหรือนักวิจัยมักจะใช้วารสารและสิ่งตีพิมพ์ต่อเนื่อง (periodical and serial publications) ในการเพิ่มเติมความรู้หรือข้อมูลมากกว่าที่จะใช้ตำรา ระยะนี้เป็นระยะที่มีการพัฒนาชิ้นส่วนไมโครชิพ (Microchip) มาใช้กับ เครื่องสมองกลอย่างกว้างขวาง ทำให้เครื่องสมองกลมีราคาถูกลงและนิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย

สมัยหลัง เริ่มแต่ ประมาณปี ค.ศ. 1988-1997 หรือในอีก 4-13 ปีข้างหน้า เป็นการทำนายวิวัฒนาการที่จะเกิดขึ้น โดยอาศัยข้อมูลหรือข้อสนเทศที่มีอยู่ในปัจจุบัน ที่กล่าวถึงกันมากที่สุด ก็คือ ความเป็นไปได้หรือไม่ได้ของสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ (electronic publication) ซึ่งมีข้อได้เปรียบและสนับสนุนมากพอ ๆ กัน

ดังนั้น ในขณะที่เทคโนโลยีสารสนเทศกำลังแพร่ขยายตัวออกไปทั่ว การพัฒนา ข้อสนเทศจึงจำเป็นต้องอาศัยอุปกรณ์ด้านการสื่อสารที่มีความรวดเร็ว เชื่อถือได้ และมีคุณภาพสูงทุกรูปแบบ โดยเฉพาะการตัดแปลงที่ให้ออมพิวเตอร์ เป็นสื่อกลางกำหนดรูปแบบที่แน่นอนให้กับ

ทักษะ และความรู้ ความชำนาญ ที่เป็นเนื้อแท้ของหน้าที่การงาน แล้วผนึกเข้าไปในโปรแกรม คอมพิวเตอร์ ความก้าวหน้าในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่เก็บรวบรวมจากที่ใด ๆ ก็ตาม จะสามารถติดต่อรับได้ ปรับให้ทันสมัยได้ และส่งไป ณ ตำแหน่งใด ๆ ก็ได้ บนพื้นโลก ภายในเสี้ยวของวินาที ด้วยรูปแบบต่าง ๆ มากมายทั้งทางกายภาพและทักษะ และดูเหมือนว่า จะไม่มีขอบเขตสิ้นสุดที่แน่ชัด ความก้าวหน้าและพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีทางด้านนี้ จะขยายตัวออกไปในอนาคตอันใกล้ด้วยประสิทธิภาพที่ดีกว่า กว้างขวางกว่า และด้วยค่าใช้จ่ายที่ต่ำกว่า

ลักษณะพิเศษเฉพาะของข้อสนเทศ

คัลฟแลนด์ (1983: 8); แม้นมาส ชาวลิต (2527: 1) ได้สรุปลักษณะพิเศษ ข้อสนเทศไว้ดังนี้

1. ไม่รู้จักจบสิ้น เกิดขึ้นใหม่เรื่อย ๆ
2. มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับทรัพยากรมนุษย์ เพราะมนุษย์ที่ไม่มีความรู้ ก็จะไม่มีความสำคัญน้อย และความรู้ที่ไม่มีผู้ใช้ ก็มีค่าน้อยด้วย
3. มีความทันสมัยอยู่เสมอ โดยที่นักวิทยาศาสตร์และนักวิชาการจะนำความรู้ให้ทันสมัยอยู่เสมอ
4. เป็นสิ่งมีชีวิต ข้อสนเทศหรือข่าวสารมีอยู่จริงก็คือ เมื่ออยู่ในความคิดของมนุษย์เท่านั้น หมายถึงสิ่งที่มนุษย์สังเกตเห็น จดจำ และสามารถนำออกมาใช้ได้ ต่อจากนั้น มนุษย์ก็จะทำการวิเคราะห์ หยั่งรู้ และเก็บรวบรวมเอาไว้
5. สามารถขยายตัวได้ นักกฎหมายด้านการสื่อสารชื่อ แอนน์ เวลส์ แมเนสกอมน์ เรียกข้อสนเทศว่าเป็น "ทรัพยากรซึ่งเสริมกันและกัน" คือ ยิ่งมีมาก ก็ยิ่งใช้มาก และก็จะยิ่งเป็นประโยชน์มากขึ้นด้วย ข้อสนเทศหรือข่าวสารนั้นสามารถขยายตัวได้โดยไม่มีขอบเขตจำกัด ฉะนั้นจึงมีลักษณะเป็นพลังงานที่วัดค่าไม่ได้
6. ข้อสนเทศสามารถอัดให้แน่นได้ สามารถทำให้เข้มข้นได้ ผนึกรวมได้ ย่อให้สั้นได้ หรือย่อให้เล็กลงได้ เพื่อให้การดูแลจัดการง่ายขึ้น

7. ข้อเสนอเทศสามารถใช้ทดแทนกันได้ สามารถใช้ทดแทนเงินทุน แรงงาน หรือวัสดุสิ่งของได้
8. ข้อเสนอเทศสามารถถ่ายทอดได้ในระยะเวลาอันรวดเร็ว
9. ข้อเสนอเทศสามารถแพร่กระจายได้ ข้อเสนอเทศมักจะรั่วออกมาเสมอ และเมื่อยิ่งรั่วออกมามากเท่าใด เราก็จะได้รับมามากเท่านั้น ข้อเสนอเทศนั้น ถ้าข้อมูลยิ่งละเอียด บริสุทธิ์มากเพียงใด แนวโน้มที่จะหลุดเล็ดลอดออกมากก็จะยิ่งมากขึ้นเพียงนั้น
10. ประการสุดท้าย ข้อเสนอเทศสามารถแบ่งปันใช้ร่วมกันได้ ข้อเสนอเทศไม่มีการเปลี่ยนมือกันอย่างเด็ดขาดได้ จะได้ก็เพียงแต่มีการแบ่งปันให้รู้ร่วมกันเท่านั้น เช่น ถ้ามีการถ่ายทอดความคิดหรือข้อเท็จจริงใดไป ทั้งผู้ที่ถ่ายทอดและรับการถ่ายทอดก็จะมีความคิดหรือข้อเท็จจริงร่วมกัน

ความสำคัญของข้อเสนอ เทศ

ข้อเสนอ เทศ เป็นทรัพยากรที่สำคัญประการหนึ่งสำหรับการพัฒนา ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์ ข้อเสนอ เทศมีความต่างจากทรัพยากรอื่นโดยลักษณะพื้นฐาน ข้อเสนอ เทศมีหลายรูปแบบ มีความแตกต่างกันในเนื้อหารายละเอียด เวลาที่ใช้ ปริมาณ และระดับคุณภาพประโยชน์

ในสังคมปัจจุบัน ผลกระทบของข้อเสนอ เทศในฐานะ เป็นทรัพยากรนั้น ได้แพร่กระจายไปทั่ว ทนทางที่จะใช้ประโยชน์จากข้อเสนอ เทศในอนาคตก็มีมากมหาศาลเช่นกัน ไม่ว่าจะเกี่ยวกับวิถีการดำรงชีวิต การทำงาน ชุมชน ตลอดจนความขัดแย้งของมนุษย์

ข้อเสนอ เทศเป็นส่วนสำคัญในการสร้างฐานของความรู้ เป็นสิ่งจำเป็นต่อการวิจัย สืบค้น การวางแผน การศึกษา การวิจัย และพัฒนาในทุกระดับและอาชีพ

ข้อเสนอ เทศที่ได้มีการบันทึกไว้นั้น เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต่อบุคคลเกือบทุกคนและทุกระดับ และรูปแบบของข้อเสนอ เทศที่ต้องการนั้นย่อมขึ้นอยู่กับรายบุคคล บุคคลที่อยู่ในวงการอาชีพตั้งแต่ นักเทคโนโลยี ครูอาจารย์ จนถึงนักวิทยาศาสตร์ และนายควม ต้องการข้อมูล

มากกว่าบุคคลทั่วไปโดยเฉลี่ย แต่ถ้าจะให้ระบุว่า ความต้องการข้อมูลเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาของบุคคลกลุ่มใดจะสำคัญว่ากันนั้น เป็นการยากที่จะกระทำได้ ฉะนั้นจึงถือว่า ความต้องการทั้งหมด เป็นความสำคัญ

ในการบริหารงานของแต่ละหน่วยงาน ไม่ว่าจะ เป็นหน่วยงานหรือองค์การใดก็ตาม สิ่งสำคัญที่สุดประการแรกที่จะใช้ในการประกอบการพิจารณาตัดสินใจของผู้บริหารที่จะสั่งให้กระทำ หรืองดเว้นกระทำการใด ๆ ก็ตาม ผู้บริหารจำเป็นต้องรวบรวมเรื่องราว ข้อมูล หรือข้อสนเทศที่เกี่ยวข้องกับ เรื่องที่กำลังจะพิจารณาตัดสินใจนั้นให้มากที่สุด แล้วนำข้อสนเทศนั้นมาถ่วงถอย วิเคราะห์ เปรียบเทียบ ก่อนที่จะทำการตัดสินใจ เลือกสั่งการไปในทางหนึ่งทางใด ทั้งนี้เพื่อให้การตัดสินใจนั้นเป็นไปในทางที่ถูกต้อง เหมาะสม ได้ประโยชน์ และมีประสิทธิภาพ ทั้งในผลงานและความประหยัด (นวนิทย์ อินทรามะ 2525 : 71)

รัฐบาลจะกระทำหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลไม่ได้ ถ้าปราศจากข้อสนเทศที่ทันสมัย ซึ่งจะนำมาใช้ประกอบในการวางแผนและวินิจฉัยสั่งการ

ในวงการธุรกิจ ข้อสนเทศเป็นปัจจัยต่อความสำเร็จในการดำเนินงานประจำวันของโลกธุรกิจและวงการอาชีพ ในวงการศึกษาศึกษาและการวิจัย ข้อสนเทศก็เป็นปัจจัยพื้นฐานประกอบการเรียนการสอน การค้นคว้า และการวิจัย ของนักเรียน นักศึกษา ครูอาจารย์ และนักวิจัย สำหรับบุคคลทั่วไปนั้นต้องการข้อสนเทศเพื่อใช้ในการพัฒนาอาชีพ การศึกษาในเรื่องอื่น ๆ ที่น่าสนใจด้วยตนเอง และเพื่อความบันเทิง เป็นต้น (นงลักษณ์ ไม่น่ายักจิก 2526 : 26)

ปัจจุบันข้อสนเทศเปรียบเสมือนทรัพย์สมบัติ เป็นทรัพยากร และเป็นสินค้าซึ่งมีคุณค่าทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง นับเป็นรากฐานสำคัญต่อศิลปศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สื่อมวลชน และการพาณิชย์ทั้งหมด ไม่มีผู้ใดผูกขาดความช่างคิด ช่างประดิษฐ์ และความคิดริเริ่มไว้ได้ ทุก ๆ แห่งล้วนได้รับคุณประโยชน์อย่างอเนกอนันต์จากข้อสนเทศทุกรูปแบบทั้งสิ้น

ความจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาความต้องการข้อสนเทศของผู้ใช้

การจะสร้างทรัพยากรห้องสมุดให้ได้ประสิทธิภาพนั้น บรรณารักษ์ควรจะต้องรู้ถึงความต้องการข้อสนเทศของผู้ใช้ก่อน ทั้งนี้เพราะอุปสรรคทางด้านงบประมาณ ซึ่งเป็นปัญหาอีกทั้งปริมาณของสิ่งพิมพ์ที่เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างมากมายมหาศาล เท่าที่ผ่านมา การจะจัดทำทรัพยากรห้องสมุดนั้นมักจะศึกษาจากการอ้างอิง และศึกษาผู้ใช้ การศึกษาการอ้างอิงก็เพื่อแสดงว่า ผู้เขียนในข้ออะไร แต่ถ้าการศึกษาผู้ใช้ก็เพื่อทราบว่า ผู้ใช้ชอบอะไร ต้องการอะไร การอ้างอิงเป็นเพียงการวิเคราะห์การอ้าง เป็นเพียงส่วนย่อยที่ไม่สามารถแสดงความสัมพันธ์ ความสำคัญของทรัพยากรทั้งหลาย เป็นการสำรวจที่ขึ้นอยู่กับความจำเป็นของบุคคล ซึ่งอาจจะมีการผิดพลาดได้ (Steig 1981: 549) ในเรื่องการศึกษาผู้ใช้ อัมพร บันศรี (2527: 75) ได้กล่าวว่า เป็นการศึกษาเพื่อดูว่าระบบงานที่ห้องสมุดทำอยู่ และการบริการจากระบบสนองความต้องการของผู้ใช้หรือไม่ และยังเป็นการศึกษาความต้องการข้อสนเทศของผู้ใช้ อีกด้วย

การศึกษาความต้องการข้อสนเทศ และการใช้ข้อสนเทศของผู้ใช้ ได้กลายเป็นสิ่งสำคัญแห่งแรกที่เริ่มศึกษาก่อน คือ สมาคมจิตวิทยาอเมริกัน และมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด ในปี ค.ศ. 1970 ต่อมาหลาย ๆ ประเทศในยุโรป เช่น อังกฤษ เนเธอร์แลนด์ แคนาดา รัสเซีย และเยอรมันตะวันออก จึงได้เริ่มศึกษากันบ้าง (นฤมล ชินะกุลวัฒนา 2526: 37)

การจะรู้ถึงความต้องการข้อสนเทศปัจจุบัน และข้อสนเทศที่ผู้ใช้ต้องการในอนาคต โดยเฉพาะประชากรของประเทศทั้งหมด นับได้ว่า เป็นกระบวนการที่ซับซ้อน ผู้วางระบบสารสนเทศจะต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของประชากร เช่น เพศ อายุ อาชีพ สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา และในกรณีที่จะสร้างหรือปรับปรุงระบบสารสนเทศในหน่วยงาน ก็จะต้องพิจารณาถึงสิ่งเดียวกัน คือ พิจารณาถึงลักษณะประชากร ผู้ใช้ บริการข้อสนเทศ และข้อสนเทศที่เหมาะสมกับผู้ใช้บริการ (ประภาวดี สิบสนธิ 2527: 92-93)

โดยทั่วไป ในการวิจัยหรือศึกษาเกี่ยวกับผู้ใช้นั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจในขบวนการถ่ายทอดข้อสนเทศ เพื่อประยุกต์การจัดการระบบสื่อสาร การแจกจ่ายทรัพยากร และความสัมพันธ์ระหว่างระบบ

โดยสรุป การศึกษาผู้ใช้ก็เพื่อรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม เป็นการทำความเข้าใจและเข้าใจผู้ใช้อย่างมากขึ้น เพราะผู้ใช้แต่ละกลุ่มมีความต้องการและมีทัศนคติในการใช้ข้อสนเทศแตกต่างกัน บางคนต้องการวารสาร บางคนต้องการสาระสังเขป หรืออื่น ๆ เมื่อแต่ละกลุ่มมีพฤติกรรม มีสภาวะการณ์ และความต้องการที่แตกต่างกันดังนี้ การศึกษาผู้ใช้จึงเป็นสิ่งจำเป็น ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาผู้ใช้เฉพาะกลุ่มหรือทั่วไป ด้วยวิธีการหรือเครื่องมือที่แตกต่างกัน อาจจะใช้วิธีออกแบบสอบถาม โดยการสัมภาษณ์ หรือการสังเกตพฤติกรรม เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้ใช้เอง หรือเกี่ยวกับทรัพยากรต่าง ๆ และอาจรวมถึงปัญหา ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมหรือจุดมุ่งหมายในการทำวิจัยนั้น ๆ

ความต้องการข้อสนเทศ

ในทัศนะของนักวิจัย ความต้องการ หมายถึง ความจำเป็นที่ต้องมี ดังนั้น ความต้องการข้อสนเทศ ก็คือ ความจำเป็นที่จะต้องได้รับข่าวสาร หรือข้อสนเทศ และข้อสนเทศนั้นจะเป็นสิ่งที่ทำให้งานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ใด ๆ สำเร็จลุล่วงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Line 1974: 87)

สำหรับมูลเหตุจูงใจที่ก่อให้เกิดความต้องการข้อสนเทศนั้น เพสลีย์ (Paisley, quoted in Cronin 1981: 42) ได้สรุปว่า ขึ้นอยู่กับ

1. ขอบเขตของข้อสนเทศที่มีไว้ให้ประโยชน์ได้
2. ภูมิหลัง สาเหตุจูงใจ การอบรมด้านอาชีพ และลักษณะเฉพาะบุคคลของผู้ใช้
3. ระบบทางสังคม ระบบทางการเมือง และทางเศรษฐกิจที่ล้อมรอบตัวผู้ใช้
4. เป็นผลสืบเนื่องมาจากการใช้ข้อสนเทศครั้งที่ผ่านมาว่า ได้รับประโยชน์ตามความต้องการหรือไม่
5. คุณประโยชน์หรือคุณค่าที่ได้รับจากข้อสนเทศในการแก้ปัญหาต่าง ๆ

ในเรื่องความต้องการข้อสนเทศของบุคคลนี้ ย่อมต้องการไม่เหมือนกัน โกลเบิร์ก ลินและการ์วี และสเกลตัน (Goldberg 1971: 273-284 ; Lin and Garvey 1972: 22 ; Skelton 1973: 138-156) ได้กล่าวพร้อมกันว่า นักวิชาการในสาขาต่างกัน นอกจากจะมีความต้องการข้อสนเทศที่แตกต่างกันแล้ว นักวิชาการภายในกลุ่มเดียวกันก็ยังมี ความต้องการที่แตกต่างกันอีกด้วย โดยอาจจะต้องการสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง ทั้งนี้เป็นผล สืบเนื่องมาจากองค์ประกอบต่าง ๆ คือ ความสนใจของแต่ละบุคคล ประเภทของงานที่ทำ หรืออาชีพ เช่น ถ้าเป็นนักวิจัย ย่อมต้องการข้อสนเทศมากกว่าผู้ที่ไม่ใช่ นักวิจัย หรือ นักสังคมศาสตร์ต้องการข้อสนเทศที่ทันสมัยกว่ากลุ่มอาจารย์และนักศึกษา นอกจากนั้น สภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ของบุคคล นับ เป็นส่วนสำคัญในการกำหนดให้ความต้องการแตกต่างกัน ออกไป ดังจะเห็นได้จาก การศึกษาเปรียบเทียบความต้องการข้อสนเทศของนักวิทยาศาสตร์ และนักสังคมศาสตร์ในประเทศอังกฤษ โดย สเกลตัน (Skelton 1973: 138-156) พบว่า สภาพแวดล้อมของผู้ใช้มีผลทำให้เกิดความต้องการที่แตกต่างกัน นอกเหนือจากลักษณะ สาขาวิชาที่ผู้ใช้สังกัดอยู่ เช่น วิศวกรที่ทำงานในเขตอุตสาหกรรมย่อมมีความต้องการ แตกต่างกับวิศวกรที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมทางวิชาการ ทั้งนี้เป็นเพราะความแตกต่างกันในเรื่อง ระยะเวลาการทำงานที่มีมาตรฐานแตกต่างกันนั่นเอง และในเรื่องสภาพแวดล้อมนี้ยังครอบคลุม ถึงเชื้อชาติ ศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณีอื่น ๆ อีกด้วย

นอกจากนั้น สิ่งที่ควรคำนึงถึงอีกประการหนึ่งเกี่ยวกับความต้องการข้อสนเทศก็คือ ความต้องการภาษาของข้อสนเทศ เพราะมีนักวิจัยเป็นจำนวนมากที่ไม่เข้าใจลึกซึ้งในภาษาอื่น ยกเว้นภาษาของตนเอง ไลน์ (Line 1969: 16-17) ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า ในวิชาจิตวิทยา ผู้เขียนบทความต่าง ๆ มักอ้างอิงงานที่เป็นภาษาของตนมากกว่า ถ้าเปรียบ เทียบกับนักวิจัยในสาขาวิชาเคมีและฟิสิกส์

ความต้องการข้อสนเทศของนักวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ความต้องการในเรื่องข้อสนเทศได้ เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์ สิ่งที่เป็นแรงหนุนให้เพิ่มความ ต้องการนั้นคือ

1. ปริมาณของกิจกรรมและงานวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์ที่เพิ่มขึ้นอย่างมากมาจรรวมทั้งการเพิ่มจำนวนของผู้ที่ทำงานในการวิจัยทางวิทยาศาสตร์

2. มีการเพิ่มวิชาใหม่ ๆ ในสาขาวิทยาศาสตร์ นอกจากนั้นวิชาที่มีอยู่เดิมก็ยังถูกแบ่งย่อยลงไปอีก

3. เพื่อต้องการใช้ความรู้มาพัฒนาสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น

4. มีความต้องการรายงานข้อค้นพบทางวิทยาศาสตร์จากทั่วโลก

5. การที่มีงานวิจัยที่เป็นโครงการขนาดใหญ่ และมีการใช้เครื่องจักรกล และอุปกรณ์ต่าง ๆ เข้าช่วย ทำให้ได้รับข้อมูลและความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในเวลาอันรวดเร็วกว่าเดิมมาก (Menzel 1964: 4-19)

เบอร์นัล (Bernal, quoted in Menzel 1964: 8) ได้จำแนกลักษณะข้อค้นพบที่นักวิทยาศาสตร์ต้องการออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ข้อค้นพบที่ใช้ในการปฏิบัติงานหรือใช้ในการวิจัย

2. กรรมวิธี และเทคนิคต่าง ๆ รวมทั้งลักษณะรายละเอียดของเครื่องมือเครื่องใช้

3. แนวความคิด และทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์

จากแรงกระตุ้นต่าง ๆ และจากการที่จำแนกลักษณะข้อค้นพบดังกล่าว ย่อมเห็นได้ชัดว่า ข้อค้นพบทางวิทยาศาสตร์จะต้องมาจากหลายรูปแบบ ไม่จำกัดว่าจะจะเป็นเอกสารตีพิมพ์หรือไม่ก็ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ เพราะบางลักษณะไม่เหมาะสมกับความต้องการเพียงสาระสังเขป หรือบทคัดย่อ แต่เพียงอย่างหนึ่งอย่างใด เช่น ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีต่าง ๆ ทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อวัตถุประสงค์ที่ต่างกันออกไป โดยที่บางคนต้องการข้อค้นพบก็เพื่อจะได้เป็นผู้ที่ทันสมัย บางคนต้องการเป็นผู้ริเริ่มประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ หรือบางคนก็ต้องการข้อค้นพบเพื่อให้ได้ทราบว่า ได้มีผู้ใดศึกษาค้นคว้า วิจัย เรื่องหนึ่งเรื่องใดมาแล้วบ้าง แต่เนื่องจากจำนวนและปริมาณสิ่งพิมพ์ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ตีพิมพ์ออกมานั้น ยากแก่การติดตามได้ทัน ดังนั้นจึงต้องพยายามหาวิธีทางที่กระชับและรวดเร็วกว่าในการค้นหา

ข้อสนเทศที่ทันสมัย จากคู่มือช่วยค้น เช่น จากวารสารสาระสังเขป หรือจากครรชณี เป็นต้น (Menzel 1964: 4-19)

การที่นักวิทยาศาสตร์จะได้รับข้อสนเทศรูปแบบต่าง ๆ นี้ ก็มาจาก แหล่งข้อสนเทศที่แตกต่างกันออกไป เมนเซล (Menzel 1964: 13) ได้กล่าวถึงเรื่อง นี้ว่า นักวิทยาศาสตร์จำนวนมากได้รับข้อสนเทศจากการติดต่อสื่อสารกันเป็นส่วนตัว ไม่ว่าจะ เป็นการติดต่อกันทางจดหมาย การประชุม การพบปะสนทนา แบบ เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ตาม ซึ่งทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อสนเทศซึ่งกันและกัน ในระยะหลัง ๆ นี้ มีผู้ยอมรับ มากขึ้นว่า เป็นความจำเป็นอย่างมากที่จะได้รับข้อสนเทศโดยอาศัยเพื่อนหรือผู้ใกล้ชิดช่วยชี้แนะว่า ข้อสนเทศนั้น ๆ อยู่ที่ใด เพราะตนเองไม่สามารถติดตามข้อสนเทศที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นได้หมด และข้อสนเทศบางชนิดนั้น บางครั้งก็หาไม่ได้จากเอกสารความรู้ต่าง ๆ เช่น ข้อสนเทศ เกี่ยวกับความสามารถในทางปฏิบัติ หรือทักษะ

ในการทบทวนวรรณกรรม เกี่ยวกับความต้องการข้อสนเทศทางด้านวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยีในต่างประเทศ พอสรุปได้ดังนี้

เฮิร์ต และรูเบนสไตน์ (Hertz and Rubenstein 1953) ได้ทำการศึกษา การใช้ข้อสนเทศและแหล่งข้อสนเทศที่ใช้ของวิศวกรสหรัฐอเมริกา ปรากฏว่า แหล่งข้อสนเทศที่สำคัญในการค้นคว้าคือ การสนทนากันกับกลุ่มเพื่อนระดับอาวุโส, เพื่อนระดับเดียวกัน และ จากห้องสมุด

บุช, กัลลิเออร์ และมอร์ส (Bush, Gallier and Morse 1956: 87-109) ได้ศึกษาการใช้ห้องสมุดสถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แห่งรัฐแมสซาชูเซตส์ ของกลุ่มนักเคมี นักชีววิทยา และนักฟิสิกส์ โดยเปรียบเทียบการใช้หนังสือและวารสาร ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มที่ใช้หนังสือมากที่สุด คือ นักเคมี รองลงมา คือ นักฟิสิกส์ และนักชีววิทยา ตามลำดับ ส่วนการใช้วารสาร กลุ่มที่ใช้มากที่สุดตามลำดับคือ นักเคมี นักชีววิทยา และนักฟิสิกส์

วอยท์ (Voigt 1959: 6) ศึกษาการใช้สาระสังเขปของนักวิทยาศาสตร์ 3 กลุ่ม คือ นักเคมี นักฟิสิกส์ และนักชีววิทยา ผลปรากฏว่า กลุ่มที่ใช้สาระสังเขปมากที่สุด คือ นักฟิสิกส์ ใช้ 95.5 เปอร์เซ็นต์ นักชีววิทยา ใช้ 94 เปอร์เซ็นต์ และนักเคมี ใช้น้อย ที่สุด คือ 72 เปอร์เซ็นต์

สภาที่ปรึกษาเกี่ยวกับนโยบายทางวิทยาศาสตร์ (Advisory Council on Scientific Policy 1965: 83-112) ทำการศึกษาความต้องการข้อสนเทศของกลุ่มนักเคมี และนักฟิสิกส์ ชาวอังกฤษ โดยสุ่มตัวอย่างจากการสำรวจรายชื่อจากสมาคมเคมี สถาบันเคมีแห่งชาติ สถาบันฟิสิกส์ และสมาคมฟิสิกส์ ของประเทศอังกฤษ ผลของการศึกษาปรากฏว่า นักเคมีมีความต้องการใช้วารสารสาระสังเขปมากกว่านักฟิสิกส์ และส่วนมากใช้เพื่อค้น และรวบรวมข้อสนเทศที่ทันสมัยและข้อสนเทศเฉพาะด้าน

ฟลาวเวอร์ (Flowers 1965: 83-111) ได้สอบถามความต้องการข้อสนเทศของนักเคมี และนักฟิสิกส์ จำนวน 6,194 คน จากสมาคมเคมี และสมาคมฟิสิกส์ ผลจากการศึกษาปรากฏว่า นักเคมีต้องการสาระสังเขปมากกว่านักฟิสิกส์ และแหล่งข้อสนเทศที่ชอบใช้มากที่สุด คือ การประชุม การพบปะ พูดคุยสนทนากัน นอกจากนี้ นักเคมีและนักฟิสิกส์ต้องการบทวิจารณ์มาก

โกลด์เบิร์ก (Goldberg, quoted in Lin and Garvey 1972: 11) ได้ศึกษาความต้องการของนักวิทยาศาสตร์ชาวรัสเซีย ปรากฏว่า นักวิทยาศาสตร์ชาวรัสเซียต้องการใช้หนังสือและวารสารมากที่สุด และแหล่งข้อสนเทศที่ชอบใช้ คือ ห้องสมุด

สเกลตัน (Skelton 1973: 138-156) ได้เปรียบเทียบความต้องการข้อสนเทศของนักวิทยาศาสตร์ และนักสังคมศาสตร์ ในประเทศอังกฤษ ปรากฏว่า ทั้งสองกลุ่มใช้วารสารสาระสังเขป และดรรชนี ไม่แตกต่างกัน นอกจากนั้นนักวิทยาศาสตร์นิยมใช้วารสารและวรรณกรรมทางการค้า รวมทั้งคู่มือต่าง ๆ

การ์เวย์, โทมิตะ และวูล์ฟ (Garvey, Tomita and Woolf 1974: 115-131) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการใช้ข้อสนเทศของนักวิทยาศาสตร์ และนักสังคมศาสตร์ พบว่านักสังคมศาสตร์ใช้หนังสือมากกว่านักวิทยาศาสตร์ และทั้งสองกลุ่มมีความต้องการวารสารเท่า ๆ กัน

เชน (Chen 1974: 272-279) ได้ทำการสำรวจรูปแบบข้อสนเทศที่ใช้ของนักฟิสิกส์ในสถาบันอุดมศึกษา เขตเมืองบอสตัน รัฐแมสซาชูเซตส์ ปรากฏว่า นักฟิสิกส์นิยมใช้วารสาร

โบลซิว (Bol'shoi 1984: 91) ได้สอบถามความต้องการข้อสนเทศของ นักวิทยาศาสตร์ชาวรัสเซีย ที่วิทยาลัยทางวิทยาศาสตร์ ผลปรากฏว่า นักวิทยาศาสตร์ ต้องการเอกสารการประชุมมาก

จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ชัดว่า รูปแบบของข้อสนเทศที่ นักวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในสาขาต่าง ๆ ต้องการนั้น คือ วารสาร หนังสือ และ สารระสังเขป ส่วนแหล่งข้อสนเทศที่ใช้ นั่นคือ การสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน และ ท้องสมุด

ความต้องการข้อสนเทศของนักสังคมศาสตร์

การศึกษาเกี่ยวกับความต้องการข้อสนเทศของนักสังคมศาสตร์นั้น ได้เริ่มมาตั้งแต่ ประมาณปี ค.ศ. 1968-1970 โดยมหาวิทยาลัยบาร เป็นผู้ริเริ่ม

ลักษณะ เฉพาะของข้อสนเทศที่นักสังคมศาสตร์ต้องการนั้น เป็นไปได้ทั้งทางด้าน วิทยาศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เพราะสาขาสังคมศาสตร์มีขอบเขตวิชาที่กว้างขวางมาก ไลน์ (Line 1969: 6) กล่าวว่า การที่นักสังคมศาสตร์มีความต้องการข้อสนเทศที่ แตกต่างกันมาก เนื่องมาจากลักษณะเฉพาะของวิชาสังคมศาสตร์เองนั่นคือ

1. ในแต่ละสาขาของวิชาสังคมศาสตร์ มีความแตกต่างกันมาก และมีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา
2. ในเวลาเดียวกับที่สาขาต่าง ๆ ในวิชาสังคมศาสตร์จะมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน และกันแล้ว ก็ยังมีความสัมพันธ์กับสาขาวิทยาศาสตร์และสาขามนุษยศาสตร์อีกด้วย
3. วิชาที่มีการเปลี่ยนแปลงบ่อย และไม่ใช้เรื่องเฉพาะเหตุการณ์ในปัจจุบันเท่านั้น ยังรวมถึงเรื่องในอนาคตอีกด้วย
4. บางวิชาเพิ่งจะแยกใหม่ ดังนั้นขอบเขตของสาขาวิชานี้จึงกำหนดแน่นอนไม่ได้ คำจำกัดความจึงยังไม่สมบูรณ์
5. คำศัพท์ทางเทคนิคของวิชานี้ ยังกำหนดตายตัวไม่ได้

ดังนั้น การที่จะระบุความต้องการข้อสนเทศด้านสังคมศาสตร์จึงยากกว่าทางด้านวิทยาศาสตร์ บางครั้งนักสังคมศาสตร์เอง ยังไม่สามารถระบุความต้องการได้จนกว่าจะเห็นข้อสนเทศนั้นด้วยตนเอง

อย่างไรก็ตาม เราสามารถพิจารณาความต้องการข้อสนเทศของนักสังคมศาสตร์ในแง่ที่เกี่ยวข้องกับ

1. เนื้อหาของข้อสนเทศ (Subject Content)
2. ลักษณะของข้อสนเทศ (Nature) เช่น เป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับรัฐศาสตร์ หรือ เป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสถิติ เป็นต้น
3. ปริมาณ (Quantity) จะแตกต่างกันไป แม้ว่าจะอยู่ในวงการเดียวกันก็ตาม เช่น นักวิจัยที่เพิ่งจะเริ่มงานวิจัยขึ้นใหม่อาจต้องการข้อสนเทศทั้งหมดเกี่ยวกับงานวิจัยที่ทำเท่าที่จะทำได้ ในขณะที่นักวิจัยบางคนอาจจะต้องการอีกไม่มากนัก หรือในวงการอุตสาหกรรม ผู้จัดการฝ่ายผลิตอาจต้องการสถิติเกี่ยวกับเศรษฐกิจเป็นจำนวนมาก แต่ถ้าหากผู้นั้นเป็นเจ้าของที่ฝ่ายบุคคล ก็จะต้องการข้อมูลนั้นน้อยมาก
4. การผ่านกระบวนการ (Processing) หมายถึง วิธีต่าง ๆ ที่ใช้เสนอข้อสนเทศ เช่น นักวิจัยอาจต้องการข้อมูลดิบชุดหนึ่งที่มีการแปลความหมายน้อยที่สุดเท่าที่จะน้อยได้ หรือถ้าเปรียบเทียบกันระหว่างนักวิจัยกับนักสังคมศาสตร์ หากต้องการข้อมูลเกี่ยวกับจิตวิทยาอย่างเดียวกัน ปริมาณของข้อสนเทศอาจต้องการเท่ากัน จะต่างกันตรงที่ข้อมูลนั้นอาจมีการย่อ หรือทำให้สั้น ง่าย กระชับยิ่งขึ้น ข้อมูลที่เป็นบทคัดย่อ บทแปล หรือบทวิจารณ์คือข้อสนเทศที่ผ่านกระบวนการแล้ว
5. สิ่งบรรจุข้อสนเทศ (Packaging) สิ่งบรรจุนี้ เป็นเพียงรูปทางกายภาพเป็นที่เก็บหรือที่เสนอข้อสนเทศ เช่น หนังสือ วิดีโอเทป หรือแผ่นที่ เป็นต้น
6. ความรวดเร็วของการได้รับข้อสนเทศ (Speed of Supply) ประเด็นนี้อาจมองเห็นไม่ชัดเจน แต่สำหรับนักเศรษฐศาสตร์ที่ทำงานเกี่ยวกับงบดุลหรือรายจ่ายแล้ว ย่อมต้องการข้อสนเทศจำนวนมากและรวดเร็ว เมื่อนำมาเปรียบกับความต้องการของนักทฤษฎีการเมืองแล้ว ส่วนมากจะไม่ต้องการข้อสนเทศที่เร่งด่วน

7. ความทันสมัยของข้อมูลสนเทศ (Data Range) ยิ่งเป็นงานที่เกี่ยวกับทฤษฎีหรือประวัติศาสตร์ มากเท่าใด ข้อมูลเทศที่ต้องการก็จะต้องล้ำสมัยขึ้นเท่านั้น แต่ถ้าเกี่ยวกับทางด้านวิทยาศาสตร์ ก็ย่อมต้องการความทันสมัยมากขึ้น

8. ความจำเพาะเจาะจง (Specificity) คือ ความต้องการเกี่ยวกับเรื่องทั่ว ๆ ไป เกี่ยวกับการพัฒนาใหม่ ๆ ในทฤษฎีทางการศึกษา หรือต้องการข้อมูลเทศเฉพาะพิเศษ ในแง่ใดแง่หนึ่งของทฤษฎีทางการศึกษา เป็นต้น

9. คุณภาพ (Quality) คุณภาพของข้อมูลเทศเป็นเรื่องที่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกนึกคิดมากกว่า แต่นับได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญ การที่มีข้อมูลเทศมากจึงจำเป็นต้องมีการบริหารและการควบคุมคุณภาพบางอย่างของข้อมูลเทศ ในสมัยก่อน การประเมินคุณค่าของข้อมูลเทศทำได้ไม่ยากนัก แต่ในปัจจุบันจำเป็นต้องมีการประเมินผู้เขียนข้อมูลเทศนั้น ๆ ด้วย

10. ระดับ (Level) ระดับของข้อมูลเทศย่อมสัมพันธ์กับขอบเขตความรู้และความเฉลียวฉลาดของผู้ใช้ข้อมูลเทศ เช่น เป็นนักวิจัย นักกฎหมาย อาจารย์ หรือนักศึกษา เป็นต้น (Line 1969: 11-13)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ข้อมูลเทศที่นักสังคมศาสตร์ต้องการนั้น ไม่คงที่และไม่แน่นอน

ในการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความต้องการข้อมูลเทศของนักสังคมศาสตร์ในต่างประเทศนั้น เริ่มด้วยงานวิจัยของกลุ่มห้องสมุดมหาวิทยาลัยบาร ประเทศอังกฤษ เป็นผู้จัดตั้งโครงการสำรวจความต้องการข้อมูลเทศสาขาสังคมศาสตร์ ในชื่อว่า INFROSS (Investigation into Information Requirements of the Social Sciences) ศึกษาความต้องการและการใช้ข้อมูลเทศ จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักวิจัยสาขาสังคมศาสตร์ ในประเทศอังกฤษ จำนวน 2,602 คน โดยการแจกแบบสอบถาม สัมภาษณ์ และสังเกตการใช้ ผลปรากฏว่า นักสังคมศาสตร์อังกฤษ ใช้วารสารและหนังสือมากที่สุด ในการวิจัย ร้อยละ 57 รองลงมาคือ สิ่งพิมพ์รัฐบาล ร้อยละ 34 รายงานการประชุม ร้อยละ 32 รายงานการวิจัย ร้อยละ 28 และข้อมูลจากคอมพิวเตอร์ ร้อยละ 21 สำหรับแหล่งข้อมูลเทศที่ชอบใช้ คือ การถามจากเพื่อนร่วมงาน เพื่อนในสถาบันเดียวกัน และจากผู้เชี่ยวชาญ ร้อยละ 26 และจากการประชุมอื่น ๆ ร้อยละ 8 (Lin and Garvey 1972: 19-20)

ในประเทศรัสเซีย ได้มีการสอบถามความต้องการข้อสนเทศของนักสังคมศาสตร์
จำนวน 1,350 คน และสำรวจจากห้องสมุดอีก 2,670 คน ผลจากการวิจัยปรากฏว่า
นักสังคมศาสตร์ชาวรัสเซียต้องการหนังสือและวารสารมากที่สุด (Lin and Garvey
1972: 21)

เพรสคอต (Prescott, quoted in Lin and Garvey 1972: 11) ได้ศึกษา
ความต้องการโสตทัศนวัสดุของนักจิตวิทยา ผลปรากฏว่า นักจิตวิทยาประมาณร้อยละ 75
ต้องการแถบเสียง และแหล่งข้อสนเทศที่ชอบใช้มากที่สุด คือ การได้พูดคุยและสนทนากับคนใช้
ด้วยตนเอง

สเกลตัน (Skelton 1973: 138-156) ได้เปรียบเทียบความต้องการข้อสนเทศ
ของนักวิทยาศาสตร์ และนักสังคมศาสตร์ ในประเทศอังกฤษ ปรากฏว่า นักสังคมศาสตร์นิยมใช้
ตำรา และวารสาร

สติก (Steig 1981: 549-560) ได้ศึกษาความต้องการข้อสนเทศ ทัศนคติ
และพฤติกรรมในการค้นหาข้อสนเทศของนักประวัติศาสตร์ จำนวน 767 คน โดยสุ่มตัวอย่างจาก
นิตยสารนักวิชาการอเมริกัน ผลการวิจัยปรากฏว่า นักประวัติศาสตร์ทุกสาขาส่วนใหญ่ใช้
หนังสือมากที่สุด รองลงมาคือ วารสาร อีกทั้งยังให้ความคิดเห็นว่า รูปแบบข้อสนเทศที่
ทันสมัยที่สุด คือ บรรณานุกรมที่ตีพิมพ์อยู่ในหนังสือ วารสาร และบรรณานุกรมเฉพาะวิชา
นอกจากนั้น ดรชนีและสาร์ระสังเขปก็นับว่ามีความสำคัญไม่น้อย สำหรับรูปแบบข้อสนเทศ
ที่ใช้กันน้อยมาก คือ หนังสือพิมพ์และวิทยานิพนธ์ และนักประวัติศาสตร์ไม่ชอบใช้ข้อสนเทศ
ที่เป็นภาษาอื่น ยกเว้นภาษาอังกฤษเท่านั้น

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในเรื่องความต้องการข้อสนเทศของนักสังคมศาสตร์
จะเห็นได้ว่า นักสังคมศาสตร์ส่วนมากต้องการหนังสือ และวารสารมากที่สุด

ความต้องการข้อสนเทศของผู้สอนและอาจารย์

การเรียนการสอนเป็นหน้าที่สำคัญอันดับแรก และเป็นหน้าที่หลักของสถาบันอุดมศึกษา
การเรียนการสอนที่ดีและมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นจะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับความก้าวหน้า
ทางวิชาการ

การสอนของอาจารย์ในมหาวิทยาลัย ยึดหลักการว่า ไม่ว่าจะสอนวิชาการใด ต้องสอนในเรื่องหรือในเนื้อหาความรู้ของวิชานั้น ๆ สอนให้นักศึกษารู้จักสรุปให้เกิดความคิดรวบยอด และรับหลักการของวิชานั้น ๆ ได้ สร้างทัศนคติที่ดีต่อวิชาที่กำลังสอน เพื่อให้ นักศึกษามองเห็นลู่ทางที่จะศึกษาค้นคว้าวิจัยเพิ่มเติมด้วยตนเอง โดยแนะนำแหล่งที่ควรค้นคว้าให้ (ภิญโญ สาร 2521: 319)

ริชชี (Richey 1973: 52) ได้กล่าวถึงความสำคัญของอาจารย์หรือผู้สอนว่า ครูจะต้องมีความรู้ในวิชาการ ความรู้ในตัวผู้เรียน กระบวนการสอน อุปกรณ์ และสภาพการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สูงสุด ดังนั้น เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ดังกล่าว ครูจึงจำเป็นต้องศึกษาค้นคว้าอย่างเต็มที่

ความสำเร็จของงานด้านการสอน นอกจากจะขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถของผู้สอนแล้ว ทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ หนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์- รัฐบาล จุลสาร และสื่อทัศนวัสดุ ก็นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญ การที่คณาจารย์มีหนังสือและวัสดุประกอบการค้นคว้าในการเตรียมการสอนอย่างเพียงพอและมีคุณภาพดี ย่อมทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ของเนื้อหาวิชา ดังนั้นทรัพยากรที่อุดมจึงเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมการศึกษาโดยแท้

อาจารย์เป็นผู้รู้ในสาขาวิชาที่ตนสอน รู้จักวรรณกรรมในสาขาวิชาของตนเอง และทราบดีว่า ทรัพยากรของห้องสมุดมีเพียงพอที่จะสนองความต้องการ การเรียนการสอน และนักศึกษา ได้เพียงใด

ในการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความต้องการข้อสนเทศ แหล่งข้อสนเทศที่ใช้ รวมทั้งการศึกษาวเคราะห์ความแตกต่างในความต้องการข้อสนเทศของคณาจารย์ในต่างประเทศ มีดังต่อไปนี้

ซาสา และมอเรียตี (Rzasa and Moriarty 1970: 403-407) ได้ศึกษาความต้องการของผู้ใช้ห้องสมุดมหาวิทยาลัย เพอร์ดู (Perdue University) 4 กลุ่ม คือ อาจารย์ นักศึกษาปริญญาตรี นักศึกษาปริญญาโท และอื่น ๆ

ผลจากการวิจัยสรุปได้ว่า อาจารย์และนักศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรีมีความต้องการใช้วารสารวิชาการมากกว่านักศึกษาปริญญาตรี ส่วนรูปแบบข้อสนเทศที่ผู้ใช้ทั้งสองกลุ่มมีความต้องการมากที่สุดตามลำดับ คือ วารสารวิชาการ หนังสืออ้างอิง และตำรา

ลิน และการวี (Lin and Garvey 1972: 22) พบว่า นักวิชาการในสาขาต่างกัน จะใช้รูปแบบข้อสนเทศที่แตกต่างกัน และความต้องการที่แตกต่างกันนี้ ภายในกลุ่มสาขาวิชาเดียวกันก็ยังมี ความแตกต่างกันอีกด้วย ดังเช่น ผลการวิจัยนักศึกษาปริญญาโทกับอาจารย์ในสาขาจิตวิทยา ปรากฏว่า อาจารย์นิยมใช้วารสารวิชาชีพมากกว่านักศึกษา นักศึกษาชอบใช้หนังสือตำรามากกว่า และสำหรับแหล่งข้อสนเทศที่ใช้กัน ก็ยังมีความแตกต่างกันอีก เช่นเดียวกัน อาจารย์มักจะได้ข้อสนเทศจากการประชุมทางวิชาชีพ ส่วนนักศึกษาจะได้รับข้อสนเทศจากการสนทนากับอาจารย์

ลอลลี (Lolly 1978: 1172 A) ศึกษาพบว่า แหล่งข้อสนเทศที่คณาจารย์วิทยาลัยทาร์แรนท์ (Tarrant County Junior College) ใช้มากที่สุด คือ ทรัพยากรส่วนตัว หรือทรัพยากรของภาควิชา สำหรับทั้งสองกลุ่มนั้น อาจารย์ไปใช้น้อย เพราะหลักสูตรที่สอน เกี่ยวกับทักษะ

กาย (Guy 1981: 44-48) ได้สำรวจความต้องการข้อสนเทศของอาจารย์และบุคคลที่อยู่ในแผนกพลศึกษา ในมหาวิทยาลัย ประเทศอังกฤษ รวม 306 คน ปรากฏว่า ต้องการวารสารสาระสังเขป และวารสารดรรชนีมาก และต้องการวารสารที่เป็นภาษาอังกฤษ ไม่ต้องการภาษาอื่น

สำหรับการศึกษาของ บัดด์ และดิคาร์โล (Budd and Dicarlo 1982: 17-24) ศึกษาถึงความต้องการรูปแบบข้อสนเทศของอาจารย์ผู้ใช้ห้องสมุดมหาวิทยาลัยสองแห่ง คือ มหาวิทยาลัยนอร์ธอีสต์ ลุยเซียนา และเซาท์อีสต์ ลุยเซียนา พบว่า คณาจารย์มีความต้องการใช้วารสารวิชาการมากที่สุด

โบซิโม (Bozimo 1983: 123-135) ได้ศึกษาความต้องการรูปแบบข้อสนเทศของอาจารย์และนักศึกษามัธยมศึกษา ในมหาวิทยาลัย เก้าแห่งที่สุด 6 แห่ง ของ

โนจรีเรีย โดยใช้แบบสอบถาม จำนวนทั้งสิ้น 376 ชุด สอบถามอาจารย์ในสาขามนุษยศาสตร์ 114 คน อาจารย์สาขาสังคมศาสตร์ 82 คน และอาจารย์ในสาขาวิทยาศาสตร์ 180 คน โดยให้มีการจัดอันดับความต้องการรูปแบบข้อสนเทศ ผลปรากฏว่า สิ่ง que ทุกคนต้องการเป็นอันดับสูงสุด คือ วารสาร รองลงมาคือ ตำราเรียน วิทยานิพนธ์ ส่วนสิ่งพิมพ์รัฐบาล เป็นความต้องการอันดับสุดท้าย

ซัมเมอร์ส, แมธธิสัน และคอนรี (Summers, Matheson and Conry 1983: 75-85) ได้ทำการวิจัยความแตกต่างในความต้องการวารสารทางการศึกษาของนักการศึกษา ที่สุ่มตัวอย่างมาจากแฟ้มเอกสารของกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 1,034 คน โดยตั้งสมมติฐานว่า จำนวนปีของประสบการณ์ทางการศึกษามีผลต่อการใช้วารสารทางการศึกษา โดยแบ่งกลุ่มประสบการณ์ออกเป็น 4 กลุ่ม คือ น้อยกว่า 10 ปี, 10-19 ปี, 20-29 ปี และ 30-39 ปี ผลปรากฏว่าไม่มีความแตกต่างในเรื่องความต้องการวารสารทางการศึกษาแต่อย่างใด

สำหรับ วิลสัน (Wilson 1983: 313-A) ได้วิเคราะห์เปรียบเทียบความต้องการข้อสนเทศ และพฤติกรรมการหาข้อสนเทศของอาจารย์ 39 คน ในสาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ของวิทยาลัยชุมชน วินด์เวิร์ด ในฮาวาย ปรากฏว่าไม่พบความแตกต่างกันในเรื่องความต้องการข้อสนเทศของอาจารย์ใน 3 สาขาวิชานี้

การศึกษาการใช้ทรัพยากรห้องสมุดของคณาจารย์มหาวิทยาลัยในประเทศไทย

สำหรับงานวิจัยของไทยที่เกี่ยวกับการสำรวจการใช้ห้องสมุดของคณาจารย์ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ห้องสมุดเพื่อการสอน เพื่อการเขียนตำรา หรือเพื่อการวิจัย ก็ตาม ถือได้ว่าเป็นการแสดงให้เห็นถึงความต้องการข้อสนเทศของอาจารย์ได้อีกแนวหนึ่ง เพราะเป็นการศึกษาผู้ใช้เหมือนกัน

การศึกษาการใช้ห้องสมุดของคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยของประเทศไทย เป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ เพื่อการเขียนตำรา เพื่อการวิจัย และเพื่อการสอน เท่านั้น โดยจะกล่าวถึงการศึกษาในแต่ละวัตถุประสงค์ ดังนี้

ความต้องการของอาจารย์เพื่อการเขียนตำรา

การศึกษาการใช้ห้องสมุดของคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยเพื่อการเขียนตำรานั้น ผู้ที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีเพียง จินตนา กระแสชัย (2524) ผู้เดียว ที่ศึกษาการใช้ทรัพยากรห้องสมุดเพื่อการเขียนตำราของคณาจารย์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตพิษณุโลก พบว่า อาจารย์นิยมใช้หนังสือภาษาต่างประเทศ และภาษาไทย รองลงมาคือ สิ่งพิมพ์รัฐบาล และวารสารภาษาไทย

ความต้องการของอาจารย์เพื่อการวิจัย

การศึกษาการใช้ห้องสมุดของคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยเพื่อการวิจัย มีผู้ศึกษาเรียงตามลำดับ ดังนี้ จารุพร สัทธาริก (2515) ศึกษาปัญหาการใช้หนังสือและวัสดุในห้องสมุดเพื่อการวิจัยในประเทศไทย ไพลิน ไชยเสนะ (2517) ศึกษาปัญหาการใช้หนังสือและวัสดุในห้องสมุด ประกอบการวิจัยการศึกษาในประเทศไทย ระหว่างปีการศึกษา 2510-2515 นवलลออ ไชยมงคล (2522) ศึกษาการใช้ทรัพยากรห้องสมุดเพื่องานเขียนและงานวิจัยทางการแพทย์ และสุจิตรา เพ็ญวรรณนะ (2524) ศึกษาการใช้ทรัพยากรห้องสมุดเพื่องานวิจัยและงานเขียนของคณาจารย์คณะ เศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

จากการศึกษาดังกล่าวพบว่า คณาจารย์ส่วนใหญ่นิยมใช้หนังสือมากที่สุด และใช้สิ่งพิมพ์รูปแบบอื่น ๆ ประกอบ ส่วนภาษาของสิ่งพิมพ์ใช้ภาษาอังกฤษมากกว่าภาษาไทย ยกเว้นงานวิจัยของนवलลออ ไชยมงคล (2522) ที่พบว่า คณาจารย์คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นิยมใช้วารสารภาษาอังกฤษ และหนังสืออ้างอิงภาษาอังกฤษ มากที่สุด

ความต้องการของอาจารย์เพื่อการสอน

การศึกษาเกี่ยวกับการใช้ห้องสมุดของคณาจารย์ในวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยเพื่อการสอนนั้น มีผู้วิจัยดังนี้ ทศนา ทาญพล (2520) ศึกษาการใช้บริการห้องสมุดของอาจารย์และนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ทศนีย์ ขวัญสุวรรณ (2521) สำนวจความต้องการในการใช้บริการห้องสมุดของอาจารย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ธิณา สวัสดิ์สรรพ (2522) สำนวจการใช้ทรัพยากรห้องสมุดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยของอาจารย์

พะวงพิศ เทียนทิม (2524) ศึกษาปัญหาการใช้วัสดุการสอนในหอสมุดกลางของคณาจารย์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น สุนีย์ น้อยจันทร์ (2524) สำรวจความต้องการของผู้ใช้ห้องสมุด ในคณะเภสัชศาสตร์ในประเทศไทย พูลสุข น้าสุนีย์ (2526) ศึกษาการใช้ทรัพยากร ห้องสมุดของคณาจารย์ทางด้านสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และสุรีย์ นุหงามมงคล (2527) ศึกษาความต้องการและใช้ข้อสนเทศของคณาจารย์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า วิทยาเขตเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง

ผลจากการวิจัย การใช้ทรัพยากรในห้องสมุดเพื่อการสอนของคณาจารย์ (ทัศนหาญพล 2520; ทัศนีย์ ขวัญสุวรรณ 2521; พะวงพิศ เทียนทิม 2524; พูลสุข น้าสุนีย์ 2526) พบว่า คณาจารย์ส่วนใหญ่นิยมใช้หนังสือวิชาการภาษาต่างประเทศมากที่สุด และทรัพยากรที่คณาจารย์ใช้น้อยที่สุด คือ จุลสาร กฤตภาค และโสตทัศนวัสดุ

ส่วนผู้ที่ศึกษาและพบแตกต่างกันออกไป คือ ณีณา สวัสดิ์สรณ์ (2520) พบว่า อาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใช้วารสารภาษาต่างประเทศมากที่สุด สุนีย์ น้อยจันทร์ (2524) พบว่า อาจารย์ในคณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ต้องการหนังสือตำรา หนังสืออ้างอิง และวารสารมากที่สุด ความต้องการอันดับรองลงมา คือ สิ่งพิมพ์ที่ใช้อ่านเพื่อความรู้อื่นๆ และสุรีย์ นุหงามมงคล (2527) พบว่า อาจารย์ทั้งหมดของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า วิทยาเขตเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง มีความต้องการใช้หนังสือตำรา วารสารวิชาการ และรายงานทางวิชาการ ทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ มากที่สุดเท่า ๆ กัน

สรุปได้ว่า ไม่ว่าจะเป็นการใช้ทรัพยากรห้องสมุดของคณาจารย์ในมหาวิทยาลัย เพื่อวัตถุประสงค์ทางการสอน เพื่อการเขียนตำรา หรือเพื่อการวิจัยก็ตาม สิ่งพิมพ์ที่อาจารย์นิยมใช้ คือ หนังสือ และวารสารภาษาต่างประเทศ

นอกจากนั้น ยังมีการศึกษาถึงแหล่งข้อสนเทศที่ใช้ของอาจารย์ ปรากฏว่า อาจารย์ชอบใช้ทรัพยากรส่วนตัว และการพบปะสนทนากันระหว่างเพื่อน ๆ (พูลสุข น้าสุนีย์ 2526; สุรีย์ นุหงามมงคล 2527) ส่วนณีณา สวัสดิ์สรณ์ (2522) พบต่างออกไปว่า อาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชอบใช้ห้องสมุดคณะ และหอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากการศึกษาวรรณกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับความต้องการข้อสนเทศ ไม่ว่าจะ เป็นของ นักสังคมศาสตร์ นักวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยี หรืออาจารย์ผู้ทำการสอนก็ตาม จะเห็น ได้ว่า ล้วนแต่มีความต้องการที่ไม่เหมือนกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ จากเหตุผลนี้ จึงทำให้ ผู้วิจัยต้องการที่จะทำการศึกษาค้นคว้าความต้องการของอาจารย์ในโรงเรียนเตรียมทหาร เนื่องจากว่า โรงเรียนเตรียมทหารเพิ่งเปลี่ยนหลักสูตรการเรียนการสอนจากระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มาเป็นระดับอุดมศึกษา เมื่อปี พ.ศ. 2526 ซึ่งเป็นหลักสูตรชั้นปีที่ 1 ของโรงเรียนเหล่าทัพ ต่าง ๆ ประกอบด้วยกระบวนวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคมศาสตร์ รวมทั้งวิชาพลศึกษา และวิชาทหาร อีกด้วย โดยมีรายละเอียดของแต่ละวิชา กว้างขวางมาก ดังนั้นอาจารย์จึงจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้รับกับหลักสูตรใหม่ ท้องสมุด โรงเรียนเตรียมทหารจึงนับได้ว่า มีส่วนช่วยในการพัฒนาการเรียนการสอนของโรงเรียนให้ บรรลุตามวัตถุประสงค์ทางการศึกษา บรรณาธิการต้องพยายามเลือกหนังสือที่มีคุณภาพ และ มาตรฐานสูงให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาที่จัดสอน โดยให้สอดคล้องกับหลักสูตรการเรียนการสอน ตามความต้องการของผู้ใช้ อีกทั้งให้สอดคล้องกับความต้องการ โดยขอความร่วมมือจากอาจารย์ ผู้สอน

ท้องสมุด เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมสำหรับอาจารย์ เพื่อให้ทันกับวิทยาการใหม่ ๆ เป็นแหล่งช่วยเตรียมการสอน เตรียมอุปกรณ์ประกอบการเรียน เป็นต้น จะเห็นได้ว่า ท้องสมุดมีคุณประโยชน์ต่ออาจารย์โดยเฉพาะ ท้องสมุดที่ติดตั้งสนองความต้องการของผู้ใช้ได้ เป็นอย่างดี แนวทางหนึ่งในการพัฒนาและปรับปรุงท้องสมุด ก็คือ ควรจะได้มีการศึกษาความ ต้องการของผู้ใช้ โดยเฉพาะอาจารย์ ให้ทรัพยากรมีคุณค่าสมกับที่ได้ชื่อว่า เป็นศูนย์กลางการ เรียนการสอน และเป็นแหล่งวิทยาการอย่างแท้จริง